

»Offentliga underrättelser« en spegling av läkaryrket under 100 år

Läkartidningens »bakvagn«, dvs de sista sidorna, har alltid haft högt läsvärde. Här fanns från början detaljerade uppgifter om lediga tjänster och vikariat, om vem som sökt och vem som fått jobbet, om födelsedagar, giftermål och döde.

I mitten av förra seklet fanns i läkarkåren fortfarande kvar rester av den ökända arbetslösheten på 1930-talet. För den som då lyckats erhålla legitimation och börjat se sig om efter arbete var Läkartidningens sidor med »Offentliga underrättelser« till stor hjälp, eftersom man där återfann listor på vikariat och lediga tjänster.

Även sedan arbetsmarknaden förbättrats var dessa sidor i tidningen fortfarande av intresse, nu kanske mest för att följa hur studiekamraterna lyckats nå positioner i skräret. Granskning av dessa listor blev därför för många en rutin. Det påstods till och med att dessa sidor var de mest lästa i tidningen.

»Skvallerspalter«

Idag återstår av dessa »skvallerspalter« endast lediga tjänster (dock ej vilka som sökt dessa) och uppgift om avlidna kolleger. Det senare är i och för sig intressant för oss som uppnått mogen ålder, eftersom det är under denna rubrik man

Ett läkaröde speglat i en dödsruna från Läkartidningen 1934: Nils Lindvall, 31 år, död i tuberkulos.

Att läkaryrket kunde vara förenat med utsatthet framgår av dödsrunan över Nils Lindvall från år 1934, klädd i den tidens språkräckt:

Medicine licentiaten Nils Lindvall avled den 29 december 1933 endast 31 år gammal. Han var född i Norrköping 14 juni 1902, blev student i sin hemstad 1920, medicine kandidat i Uppsala 1924 och avlade licentiatexamen den 31 oktober 1931 i Stockholm.

Nils Lindvall fick aldrig tillfälle att verka som läkare, ty redan som medicine kandidat ådrog han sig, möjligen under sjukhusutbildningen, en lungtuberkulos, som så småningom obehagligt bröt ned hans en gång så starka och hårdade kropp. Utrustad med en ovanligt klar hjärna och en seg energi avlade han trots upprepade och långa sjukhusvistelser

en vacker licentiatexamen, men härmed voro också krafterna förbrukade.

Ända in i det sista var Nils Lindvall optimisten, som talade om sin blivande läkargärning och planerade sin fortsatta utbildning.

Som en rakryggad man och en god kamrat levde han och som en man dog han. För hans anhöriga är förlusten oersättlig, för hans vänner likaså.

Många äro vi, som tacka Dig Nils för vad du varit. Vile Du i frid.

Tore Barkfeldt

numera återfinner sina gamla kurs- och arbetskamrater.

Men vad hände med »Offentliga underrättelser«?

Tjänstetillsättning för 100 år sedan

Ett stort antal underrubriker inom tidningens »Offentliga underrättelser« visade att det i början av seklet fanns en stor komplexitet vid tillsättning av tjänster.

Först listades vilka olika typer av tjänster som var sökta och av vilka. Där efter följde underrubriker som visade fortsatta steg i processen vid tillsättning av läkare:

- Återkallelser
- Afsked (eller entledigande) beviljad.
- Af Kungl. Maj:t utnämnda eller transporterade (provinsiälläkare, lasarettsläkare och militärläkare).
- Af vederbörande myndigheter antagna (stadsläkare, extra provinsiälläkare, sjukstugeläkare, biträdande överläkare, underläkare).
- Af Med.styr:n upprättat förslag (lasarettsläkare och vissa tjänster vid undervisningssjukhus). Förord gavs av lasarettidirektionen.
- Besvär.
- Tillförordnade (exempelvis vikarierande provinsiälläkare).
- Döde.

Rubrikerna var således många, men eftersom det var fråga endast om ett begränsat antal lediga tjänster, och endast enstaka namn under de övriga rubrikerna, upptog underrättelserna endast en till två sidor i tidningen.

För varje årtionde kom emellertid detta avsnitt att ta allt större plats för att vid mitten av seklet kräva sex till åtta sidor.

Fru Lidholm en maktfaktor

Sidorna redigerades av personer anställda på Medicinalstyrelsen, först av dr Erik Åberg, därefter byråsekreterare C B v Mentzer och från och med 1950-talet av fru Sigrid Lidholm. Särskilt under hennes regim expanderade listorna, ef-

tersom hon inkluderade uppgifter om lediga vikariat och sedan även vilka som förordnats på dessa.

För arbetssökande unga läkare var fru Lidholm den viktigaste maktfaktorn på Medicinalstyrelsen, och det gällde att

sociala liv. I början fanns uppgifter om födelsedagar, giftermål m m. Även enstaka, och då ofta mycket långa, dödsrunor förekom om framstående kolleger. Denna typ av information blev efter hand allt ovanligare.

För arbetssökande unga läkare var fru Lidholm den viktigaste maktfaktorn på Medicinalstyrelsen, och det gällde att uppvakta henne om man ville ha ett fett provinsialläkarvikariat.

uppvakta henne om man ville ha ett fett provinsialläkarvikariat.

Många sökande ville vara anonyma

Från och med 1970-talet bantades sidorna med offentliga underrättelser kraftigt, eftersom proceduren kring tillsättning av tjänster förenklats och decentraliserats. Många som sökte önskade dessutom att vara anonyma, vilket många arbetsgivare gick med på. Läkartidningens listor redovisade därför inte alla sökande och blev därför mindre spännande.

Så kallat kungligt brev, dvs tjänster tillsatta av Kungl Maj:t, försvann (till många äldre läkares sorg), och man kunde nöja sig med två rubriker för tillsättningar: »Utnämnda« (vissa höga tjänster bl a vid universitetssjukhus) och »Förordnade«.

En annan orsak till bantningen var att Medicinal-/Socialstyrelsen inte längre redigerade listorna, utan dessa utformades genom att sekreterare vid tidningens redaktion ringde runt till landstingen och andra arbetsgivare för att få uppgifter angående lediga och tillsatta tjänster, en mödosam process. I varje fall blev materialet allt tunnare, för att till slut upphöra.

Troligen skulle data om tjänstetillsättningar idag inte väcka samma intresse. Arbetslöshet har vi ju inte haft på länge (om den nu inte håller på att återkomma), och troligen skulle antalet tjänstetillsättningar vi har idag göra listorna oformliga. Vi får därför nöja oss med att läsa vilka som tilldelats de högsta tjänsterna eller fått fina utmärkelser.

Födelsedagar och giftermål

Av anmälan om Allmänna Svenska Läkartidningen i december 1903 framgick att tidningen även skulle spegla läkarnas

Även senare har redaktionen gjort försök att öppna spalterna för minnesord över mycket framstående läkare, men det har sällan lyckats att få fram dessa inom rimlig tid och med hög kvalitet.

Ett utsatt yrke

När man granskar offentliga underrättelser i tidningen under ett sekel kan man på många sätt finna förändringar i villkoren för läkaryrket. En sådan kan man konstatera i materialet under rubriken »Döde«. I början av seklet återfanns där anmärkningsvärt många unga läkare. Medelåldern i gruppen var då knappt 60 år, för att vid slutet av seklet vara nästan 80. Under första hälften av seklet drabbades många läkare av infektionssjukdomar.

Dödsrunan på motstående sida var inte den enda som gällt läkare som drabbats av tuberkulos under utbildning eller tjänstgöring. •

Författare

Lars Räf

Lars Räf, kirurg och professor h c, numera bonde i Sörmland, skrev sin första artikel för Läkartidningen 1968. År 1972 knöts han till tidningen som medicinsk redaktör, ett uppdrag han hade till 1988.